

**ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT
IMMIGRAT I DE MINORIES
A BARCELONA-CIUTAT**

Document aprovat pel Plenari del Consell Escolar Municipal

de 8 de juny de 2000

Consell Escolar Municipal
juny de 2000

I. ESCOLARITZACIÓ D'IMMIGRACIÓ ESTRANGERA

A. Consideracions prèvies

Encara que, comparat amb els països de l'entorn, la immigració a l'Estat espanyol –i més en concret a Catalunya i Barcelona– encara és petita, cal assenyalar que, en determinades àrees, districtes o zones on hi ha més concentració de població immigrada, comencen a produir-se situacions noves per a les quals la societat i les administracions, fonamentalment, han de crear condicions favorables i cercar possibles solucions. La tendència més recent i general es l'increment del nombre de població d'origen estranger a la nostra ciutat.

Altrament, per tal d'afavorir la integració de la població nouvinguda, s'haurà d'anar educant la població i promocionant iniciatives per tal de canviar actituds, conscients o inconscients, de rebuig o inquietud i fer que entre tothom es consideri la multiculturalitat com un valor enriquidor.

Una societat plenament democràtica ha de ser capaç d'incorporar les persones vingudes de fora, facilitant-los el ple desenvolupament i assegurant-los la igualtat de drets i deures amb accions positives.

B. Escolarització de la població immigrada estrangera a Barcelona ciutat

A Barcelona ciutat, durant el curs 1998-1999, l'alumnat d'origen estranger va representar globalment l'1,83% del total de la població, i es preveu que aquest percentatge vagi creixent progressivament en els propers anys.

De la situació actual i tenint en compte les dades disponibles, es poden treure les conclusions següents:

1. Al sector privat i concertat de l'ensenyament hi va la població immigrant amb més recursos econòmics i socials, sobretot la provinent de la Unió Europea, el Japó, etcètera. Aquest col·lectiu d'infants només sol generar problemes tècnics d'adaptació escolar.

D'altra banda, als barris on hi ha força concentració de població immigrada amb pocs recursos econòmics (Amèrica Central i del Sud, Àsia, nord d'Àfrica, etc.), és bastant comú que aquesta població s'incorpori a l'escola pública, la qual cosa pot generar diverses situacions que requereixin una actuació específica que caldrà considerar en cada cas.

Percentatge d'alumnes d'origen estranger respecte al total de l'alumnat a Barcelona ciutat. Curs 1998-1999. (*)

Infantil	852 (1,81%)
Primària	1.661 (2,24%)
ESO	1.018 (2,09%)
Batx. / BUP i COU	698 (1,57%)
FP	142 (0,83%)
CFGM	25 (0,77%)
CFGS	52 (0,67%)
Total	4.448 (1,83% del total)

Nivells educatius, sectors i procedència majoritària de l'alumnat immigrant a Barcelona ciutat

Nivell educatiu	Sector públic	Sector privat
Infantil	Llatinoamèrica, Àfrica	Unió Europea
Primària	Àfrica, Àsia, Llatinoamèrica	Unió Europea
ESO	Llatinoamèrica, Àfrica	Llatinoamèrica i Unió Europea
BUP	Llatinoamèrica, Unió Europea	Unió Europea

Alumnat estranger matriculat als centres públics i als centres privats segons tipus d'ensenyament a Barcelona ciutat. Curs 1998-1999 (en percentatge) (*)

	Infantil	Primària	ESO	Batx. / BUP	FP/GM/GS
Sector públic	63,7	72,2	74,9	44,8	33,8
Sector privat	36,3	27,8	25,1	55,2	66,2

2. Els centres públics es troben, a vegades, en situacions problemàtiques. D'una banda, no poden atendre aquesta població en les millors condicions i, de l'altra, a hores d'ara es produeix un fenomen de concentració excessiva, que pot ser perillós, quan la població escolar autòctona marxa o no accedeix a aquests centres en què va augmentant el percentatge d'escolars de fills i filles d'immigrants estrangers. Aquesta situació pot tenir efectes negatius i per superar-los cal una actuació decidida per part de les administracions per tal de donar-hi solució i, al mateix temps, es requereix una implicació responsable del conjunt de la ciutadania.

3. La situació anterior pot comportar que determinats centres públics no reflecteixin en el seu alumnat la pluralitat de l'entorn i involuntàriament siguin centres que no afavoreixin, o en tot cas facin molt difícil, la integració sociocultural.

Així mateix, tot respectant les opcions dels col·lectius ètnics i culturals i els seus llocs d'habitatge, s'han de prendre iniciatives per tal d'evitar concentracions massives, en determinats centres escolars, no representatives de la població del seu entorn.

L'escola pública ha de tenir capacitat d'atendre tot l'alumnat que arriba de fora de l'Estat i ha de sentir-se orgullosa de fer-ho. Aquesta funció integradora i de cohesió social, però, cal compartir-la amb la resta de centres finançats amb fons públics per tal de garantir una educació democràtica i plural.

4. L'escola no pot atendre ni resoldre problemàtiques referides a qüestions com ara l'habitatge, la documentació oficial d'immigració o la documentació de salut pel que fa a vacunes, Seguretat Social, etc. Caldria d'afegir a aquestes situacions el desconeixement, en bastants casos, de l'idioma.

Cal actuar, per tant, des de diverses instàncies, i és convenient de facilitar i donar acollida a aquesta població prèviament i paral·lelament a la seva incorporació a la vida escolar.

5. Els centres concertats, finançats amb diners públics, han d'assumir les mateixes responsabilitats vers la societat. L'Administració haurà de vetllar per tal d'evitar que escoles finançades amb fons públics puguin establir algun tipus de dificultats (o de selecció) a l'escolarització de col·lectius de població amb menys recursos econòmics o altres característiques. També procurarà garantir que totes les escoles siguin plurals, democràtiques i representatives del seu entorn.

L'Administració afavorirà que l'accés de la població immigrant més desfavorida a les escoles concertades sigui un fet normal i vigilarà que no es produeixi selecció de l'alumnat per raons econòmiques o per les característiques socioculturals de la seva població escolar. Tots els centres han d'incorporar als seus projectes educatius els valors i les pràctiques de la integració educativa i social.

A les famílies amb pocs recursos econòmics se'ls haurà de garantir el dret a accedir a qualsevol escola finançada amb diners públics.

Les escoles amb un entorn social amb pocs recursos econòmics i amb una forta presència de població immigrada hauran de disposar de més recursos financers i humans per tal de poder portar a terme una acció educativa de qualitat.

La descentralització dels serveis municipals cap als districtes permet que la presa de decisions sigui més propera a les necessitats i característiques de la població. Manca, però, que aquesta descentralització sigui tinguda en compte, també, per part de la Generalitat de Catalunya.

6. Les comissions específiques nascudes per resoldre sobre l'escolarització d'alumnes amb necessitats educatives derivades de situacions socials o culturals desfavorides per al període de preinscripció i matriculació del curs 2000-2001 han demostrat la ineficàcia d'actuacions puntuals en el temps i limitades en el territori. L'acció d'acolliment i distribució de l'alumnat afectat per aquesta situació no pot ser abordada només en el moment de la preinscripció o la matriculació, sinó per mitjà de mecanismes estables que actuïn quan es produïxi l'escolarització real.

Les experiències positives de coordinació "entorn i escola" de les comissions socials de centre i de zona del districte de Nou Barris són elements que caldria tenir en compte en l'elaboració de propostes de seguiment i acollida d'alumnat de procedència estrangera.

Cal disposar de la radiografia de la situació real dels diferents districtes i de la distribució de l'escolarització per centres.

C. Propostes

Les diverses propostes i iniciatives han d'anar acompanyades de l'establiment o creació d'un mecanisme que permeti conèixer la situació real de l'escolarització d'aquests col·lectius, fer-ne el seguiment i valorar les accions i les polítiques que es porten a terme.

1. Amb relació a l'arribada d'alumnat d'origen estranger

a) Mantenir en funcions durant tot el curs escolar les comissions i subcomissions d'escolarització

Es proposa establir la continuïtat de les comissions d'escolarització i de les subcomissions al llarg del curs per tal de poder tenir un coneixement exhaustiu de l'escolarització de la zona, fer previsions i propostes d'actuació al llarg del curs (sobre necessitats educatives especials, pla d'acolliment per a alumnes d'incorporació tardana, etc.), propiciar la coordinació que faciliti la tasca de detecció entre els diversos serveis d'atenció a la infància del territori, fer una reserva de places més ajustada a la realitat, i fer efectiva una distribució més equilibrada entre els centres sostinguts amb fons públics. Fer el seguiment de les incidències de l'escolarització i fer front a l'absentisme.

Si les subcomissions poden actuar al llarg del curs i desenvolupar les funcions esmentades, no caldrà fer la determinació de les àrees territorials per als alumnes amb necessitats socials o culturals desfavorides, ja que el coneixement de la realitat i la proposta d'actuació des d'una visió del conjunt de la zona es podria desenvolupar de manera natural.

És bàsica l'actuació de la subcomissió per fer un pla d'acolliment adreçat a les famílies novingudes i assegurar assessorament als pares i mares per orientar-los en la tria del centre escolar.

b) Cal disposar d'una la reserva de places per a alumnat d'escolarització tardana, considerant el conjunt de l'àrea territorial i respectant una igual proporció d'alumnes amb necessitats educatives derivades de situacions socioculturals desfavorides entre les unitats dels diferents centres docents de la zona (tal com preveu la disposició addicional segona de la LOPAGD).

c) Dotar de més recursos els serveis educatius en general i els EAP en concret per tal d'afrontar les necessitats educatives de les àrees territorials des d'una visió de conjunt.

d) Establir un acord institucional entre el Departament d'Ensenyament i l'Ajuntament que faciliti la coordinació en les actuacions i la col·laboració entre els serveis educatius i socials:

- Facilitar personal d'interpretació quan calgui per ajudar l'escola a conèixer millor el nou alumne/a en tots els seus aspectes: escolar, nivell acadèmic, etc., i disposar, si cal, de mediadors (caldrà definir-ne les funcions).

- Fer un seguiment de l'absentisme de la població escolar immigrant i, si aquest es detecta, posar els mecanismes específics per tal d'evitar-lo.

e) Dotar de professorat especialista suficient les escoles amb alumnat d'immigració per poder oferir una atenció al més personalitzada possible a aquesta població.

f) Incrementar el nombre dels tallers d'adaptació escolar en funció de les necessitats, assegurant un funcionament regular i adequat a les característiques dels col·lectius.

2. Amb relació a l'escolarització i les oportunitats d'igualtat d'aquesta població escolar

a) Establir formules perquè tots els centres de la zona participin en la recerca de solucions als problemes d'escolarització de la població immigrada.

b) Reconèixer formes autònomes i específiques d'organització escolar adaptades a cada situació i facilitar els recursos per tal d'aconseguir resultats satisfactoris per al conjunt de l'alumnat.

c) Iniciar el procés per establir *zones d'acció educativa* reconeixent l'especificat de cadascuna.

d) Promoure la col·laboració de l'Administració amb els centres amb un entorn de població amb pocs recursos econòmics per mitjà de l'increment d'ajuts de menjador, material escolar, transport, etc. i establir mecanismes perquè l'alumnat d'incorporació tardana pugui gaudir d'aquests ajuts.

e) Facilitar els contractes de pràctiques per a l'alumnat immigrant encara que no tingui regularitzada la nacionalitat o no disposi d'altres requisits legals.

3. Amb relació als materials curriculars i la formació del professorat

a) Passar dels models monoculturals als interculturals mitjançant la preparació de cursos i d'activitats formatives dirigides al professorat, especialment de secundària, que tinguin en compte aquesta qüestió.

b) Revisar els programes de formació dels mestres per tal de superar la visió etnocèntrica de la cultura actual.

c) Repensar el perfil i la formació d'una part del professorat que ha d'actuar en situacions escolars noves i no previstes.

d) Mantenir la formació permanent del professorat des d'una òptica multidisciplinària.

e) Cal estimular l'elaboració i publicació de material didàctic.

4. Amb relació a la participació i la realització d'experiències compartides

a) Introduir dins el projecte educatiu d'escola el concepte d'integració i d'escola plural com a valor educatiu bàsic.

b) Facilitar la incorporació de famílies d'alumnes immigrants en tasques de participació a les AMPA i en els consells escolars dels centres i promoure campanyes i accions específiques en aquest sentit.

c) Impulsar els intercanvis d'experiències portades a terme entre les escoles i entitats de la zona, etc.

5. Amb relació a la dimensió ciutadana de la integració

a) Crear fòrums de debat sobre realitats específiques per zones i per districtes.

b) Valorar positivament les experiències interculturals.

c) Difondre i defensar la interculturalitat com a valor.

d) Donar a conèixer els recursos existents a la ciutat i zona que poden ajudar a una actuació positiva en aquest camp.

e) Revisar les normatives i les actuacions que poden ser element o justificació de discriminacions i crear condicions per tal d'evitar la segregació o el rebuig.

f) Crear espais de convivència a dins i fora de l'escola sobre qüestions comunes a través d'una relació positiva i afectiva.

g) Facilitar cursos de català i castellà a les famílies immigrades; especialment significativa pot ser la tasca que fan en aquest sentit i poden fer les escoles d'adults.

h) Propiciar un tractament rigorós i no alarmista en els mitjans de comunicació d'aquesta problemàtica.

i) Emmarcar el reconeixement cultural i el respecte a la diversitat dins el respecte als drets humans i els valors democràtics.

() Les dades del curs 1998-1999 tècnicament no són comparables amb les dades dels cursos anteriors, ja que s'ha fet un canvi en la forma de recollida de les dades. Fins el curs 1997-1998 la recollida de dades es feia mitjançant un qüestionari que el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya facilitava als centres. A partir del curs 1998-1999 es fa mitjançant el full de matrícula; on hi consta un apartat que cal omplir amb la nacionalitat de l'alumne. (Dades extretes de "Observatori permanent de la immigració a Barcelona". editat pel Comissionat de l'Alcaldia per a la defensa dels drets civils. novembre 1999)*

II. ESCOLARITZACIÓ DEL COL·LECTIU GITANO

A. Consideracions prèvies

A les sessions de la Comissió del CEM i a la reunió de treball amb els representants del Consell Municipal del Poble Gitano va quedar palès que estem davant d'un col·lectiu amb més de cinc-cents anys de residència a Catalunya i que no pot ser tractat com si fos d'immigració recent.

Precisament, el llarg període de residència i alhora de mútua ignorància fan necessari abordar una perspectiva particular de la problemàtica, ja que aquesta circumstància és l'origen de la possible desconfiança del col·lectiu gitano respecte a les iniciatives institucionals o socials.

L'apropament a aquest col·lectiu cal fer-lo tenint en compte que per part del poble gitano la seva cultura s'identifica com una forma d'organització de la vida col·lectiva. Segurament l'escola és una institució que queda lluny dels seus interessos i que només es considera com un tràmit sense cap tipus de repercussió ni per al present ni per al futur immediat.

A la ciutat de Barcelona hi ha un col·lectiu gitano que està perfectament assentat i estructurat en uns quants barris i que, en canvi, en altres zones presenta greus problemes que dificulten la seva incorporació educativa i social.

B. Algunes característiques de l'escolarització d'aquest col·lectiu

Els principals problemes descrits a les reunions de treball són els següents:

1. L'assistència irregular a l'escola i el desinterès pel contingut curricular per part de l'alumnat. Als centres de secundària i per part de les noies, l'absentisme és més elevat.

2. La concentració de nens i nenes de població gitana en un mateix centre docent provoca la fugida de l'escolarització de nens i nenes no gitanos independentment de la qualitat del centre i del claustre.

3. La dificultat en la comunicació entre el centre escolar i les famílies. Aquesta dificultat és més forta als barris on hi ha més famílies desestructurades per la pèrdua dels treballs tradicionals i la pèrdua d'influència de les autoritats morals del col·lectiu gitano, entre d'altres.

4. El procés d'incorporar la institució escolar com a eina necessària és llarg. Cal valorar positivament la continuïtat dins de l'escola de noies més grans de catorze anys.

5. Es constata el desajustament, que en alguns casos es converteix en conflicte, entre les normes de caràcter general que garanteixen la convivència dins dels centres, amb les que es presenten com a normes específiques i pròpies del col·lectiu gitano.

6. Cal tenir en compte, però, les formes tradicionals de comunicació i d'intervenció del col·lectiu. Per exemple, no es valora la comunicació escrita quan aquesta és la manera habitual de contacte amb les famílies per part de l'escola.

C. Propostes

1. Definir els barris o zones afectades com zones escolars preferents per poder fer front a la problemàtica en el conjunt del territori superant la dificultat del treball només en determinats centres docents.

2. Mantenir les comissions d'escolarització de manera permanent durant tot el curs per poder afrontar les incorporacions tardanes, i també com a eina d'un compromís comú dels centres docents del territori tant del sector públic com del sector privat concertat.

3. Promoure la figura del mediador com un interlocutor entre la família i el centre escolar, i entre el centre i l'alumnat. És necessària l'existència d'un nombre suficient de persones en la tasca de mediadors.

4. Potenciar l'existència d'associacions gitanes als barris per vertebrar la interlocució amb el col·lectiu.

5. Desenvolupar els continguts multiculturals en els projectes curriculars i en el projecte de centre.

6. Preveure una formació específica per part del professorat i dotar dels recursos necessaris els centres escolars perquè puguin desenvolupar els seus objectius escolars.

7. Informar especialment els directors i directores dels recursos i programes que tenen les administracions i les associacions respecte a la integració de minories.

8. Establir la col·laboració entre el Consell Municipal del Poble Gitano i el Consell Escolar Municipal.

9. L'acció educativa sobre aquest col·lectiu va més enllà de la mateixa escola. Cal establir mecanismes d'intervenció entre l'escola i les famílies de caràcter afectiu i de treball familiar i cultural.